

FÖRSVARSAKADEMIET

KULTURFORSTÅELSE

KOSOVO

Institut for Sprog og Kultur
Forsvarsakademiet
Ryvangs Allé 1
Svanemøllens Kaserne
2100 København Ø
Omslag: Foto - Forsvarsgalleriet.dk
ISBN 978-87-7147-124-3 (print)
ISBN 978-87-7147-125-0 (pdf)
1. Udgave, december 2015

Indholdsfortegnelse

Formål.....	3
Generelle råd.....	3
Baggrund og mandat	4
KFOR's mandat og tjenesten som dansk soldat i Kosovo	6
Landefakta	6
Historie.....	10
Kosovo – oprindeligt et serbisk eller et albansk område?.....	10
Serberne havde et middelalderrige, mens albanerne levede i stammer og klaner	10
Slaget på Solsortesletten og dets betydning for Balkans folk	11
Balkan under tyrkisk herredømme – serberne bliver gradvist marginaliseret.....	12
Osmannerrigets opløsning udløser interetniske konflikter – serberne står bedre rustet til selvstændighed	14
Under 2. Verdenskrig støttede de allierede forskellige oprørsgrupper.	14
Jugoslavien under den kolde krig	15
Milošević udnytter Kosovo og nationalisme til at komme til magten	15
Milošević og kosovoserberne	15
Kosovo – oprør og borgerkrig.....	16
Vesten forsøger at mægle, KFOR rykker ind, og kosovoserbere flygter.....	17
Krigen slutter med en midlertidig løsning.....	17
Kosovoalbanerne kræver selvstændighed – ikke bare fred	18
Kosovoserbere i nord ville ikke acceptere Kosovos selvstændighedserklæring.....	19
Vigtige historiske begivenheder	21
Lokale magtforhold i Kosovo.....	24
Kosovos officielle politiske system.....	24
De serbiske parallelstrukturer.....	25
Klaner og familierelationer.....	25

Uniformerede myndigheder i Kosovo.....	26
Sociale normer	28
Ære og køn	28
Gæstfrihed, besøg og møder.....	28
Alkohol og tyrkisk kaffe.....	28
Neutralitet og respekt.....	28
Religion	29
Serbisk-ortodoks kristendom	29
Islam og albanere	29
Forbindelser til Danmark.....	30
Nyttige links.....	31

Formål

Formålet med Kulturforståelsesfolder Kosovo er at råde og vejlede udsendt dansk personel i kulturelle forhold, der gør sig gældende i Kosovo. Folderen er ikke en erstatning for eksisterende bestemmelser og vejledninger på området, men et supplement.

Under udstationering i Kosovo vil du i større eller mindre grad være i kontakt med lokalbefolkningen, enten i form af sikkerhedsstyrker eller civile. For at mindske risikoen for misforståelser skal du have kendskab til de vigtigste kulturelle forhold, herunder skikke, normer og sædvaner, som har indflydelse på den måde, kosovo-serbere og kosovoalbanere lever på.

Det er samtidig nødvendigt at have kendskab til områdets historie og samfundsforhold, som har stor betydning for, hvorfor Kosovo er, som det er i dag, og hvorfor der er danske og internationale styrker i landet.

Generelle råd

- a. Vær bevidst om din egen kulturelle baggrund – du vurderer dine internationale kollegaer, lokalbefolkningen og lokale samarbejdspartnere ud fra egne kulturelle værdier. Øv dig i at arbejde med en åben attitude – prøv at være nysgerrig efter at lære mere i stedet for måske at dømme andre.
- b. Accepter forskellige overbevisninger, udseender og livsformer.
- c. Kend til de vigtigste historiske begivenheder i missionsområdet, og forstå, hvordan de begivenheder påvirker adfærd, overbevisninger og relationer.
- d. Vær klar over, at der kan være forskellige kulturer og aktører i et land eller samfund, og vær opmærksom på både lighederne og forskellene mellem dem.
- e. Vær imødekommende, når det er muligt. Man kan lære meget af andre.
- f. Accepter misforståelser. Misforståelser og 'støj' i kommunikationen opstår jævnligt, når man kommunikerer på tværs af kulturer. Det er et vilkår.
- g. Forstå, at personer fra forskellige kulturer kan lægge vægt på andre aftaleformer end skriftlige. Personlig tillid og personlige relationer kan være mere afgørende end en skriftlig kontrakt.
- h. Forskellige mennesker har flere idéer og alternativer end personer med samme kulturelle baggrund. Brug tid på at lytte til dine internationale kollegaer og samarbejdspartnere i øvrigt. Det giver en bedre opgaveløsning.

Baggrund og mandat

Danske soldater er i dag i Kosovo som en del af den NATO ledede mission KFOR (Kosovo Force). Da krigen sluttede i 1999, bestod KFOR af omkring 50.000 mand, heraf 1.000 danske soldater. I dag er der omkring 5.600 soldater i KFOR, heraf 35 danskere. At indsatsen er blevet gradvist reduceret over de sidste 15 år, vidner om den fredelige udvikling, som KFOR har været garant for. At der stadig er internationale soldater i Kosovo, betyder dog også, at man fra international side har vurderet, at det fortsat er nødvendigt for KFOR – og herunder missionens danske bidrag – at være til stede. Formålet er nu som før at tilsikre, at de lokale parter løser deres uenigheder ved forhandlingsbordet og ikke med voldelige midler.

Kosovo fremstår i dag som et produkt af de historiske modsætninger, der har præget landet – både på kort og lang sigt.

På den ene side har der været fred i Kosovo siden 1999, og Kosovo har – i hvert fald ifølge landets kosovoalbanske flertal – været selvstændigt siden 2008.¹ Landet modtager også civil og økonomisk støtte fra det internationale samfund, ikke mindst USA og EU. I princippet er der derfor et godt grundlag for økonomisk udvikling og for fred og fordragelighed mellem kosovoserbere og kosovoalbanere.

På den anden side stikker historien dybt: Ser vi på forholdet mellem kosovoalbanere og -serbere, er der mange steder stadig dyb mistro, og de to folkeslag lever i bedste fald side om side, næsten aldrig blandt hinanden. Det kosovoalbanske flertal dominerer samfundsinstitutionerne, som kosovoserberne ofte kun nødtvungent samarbejder med, selvom de – i hvert fald på papiret – er garanteret mindretalsrettigheder. På den økonomiske front betyder årtiers krig og konflikt, at Kosovo mangler både udstyr og en uddannet befolkning til at sikre landets velstand. Kosovo er derfor præget af stor arbejdsløshed, omfattende korruption og organiseret kriminalitet. Ikke overraskende har Kosovo da også historisk været Balkans fattige hjørne.

1. Serbien anerkender ikke Kosovos selvstændighed. Det samme gælder Rusland og Kina, som er permanente medlemmer af FN's Sikkerhedsråd, og fem ud af EU's 28 medlemslande. Danmark anerkender Kosovos selvstændighed, men dette gælder ikke KFOR og det danske KFOR-kontingent, som ikke tager stilling til spørgsmålet. Det skyldes, at grundlaget for missionen stadig er FN's Sikkerhedsråds resolution 1244 fra 1999.

Former Yugoslavia

737886 (R00472) 2:96

Kosovo var i Jugoslavien en provins med selvstyre og en del af delrepublikken Serbien. Serbien afgav i 1999 kontrol over Kosovo til det internationale samfund, og Kosovo erklærede sig i 2008 selvstændigt efter fælles forståelse med en række vestlige lande. Kilde: http://www.lib.utexas.edu/maps/europe/fm_yugoslavia_pol96.jpg.

KFOR's mandat og dansk bidrag

KFOR's mandat er givet af FN's Sikkerhedsråds resolution 1244. Udsendelse af det danske bidrag sker på baggrund af Folketingsbeslutning B 148 af 16. juni 1999. Nøgleordene for KFOR er at etablere sikkerhed og bevægelsesfrihed. Mens KFOR tidligere havde en mere aktiv rolle, er den i dag at være til stede til at gribe ind som 'third responder', det vil sige efter lokalt politi og dets internationale politistøtte fra EU-missionen EULEX. Selve KFOR's tilstedeværelse har også en væsentlig afskrækkende effekt.

Det danske forsvar har cirka 35 soldater i Kosovo. Heraf forretter op imod 30 tjeneste i lejren Novo Selo mellem Pristina og Mitrovica, hvor de har til opgave at bevogte lejren. Resten af det danske bidrag gør tjeneste i KFOR's hovedkvarter uden for Pristina. Her arbejder de med stabs- og støttefunktioner.

Landefakta²

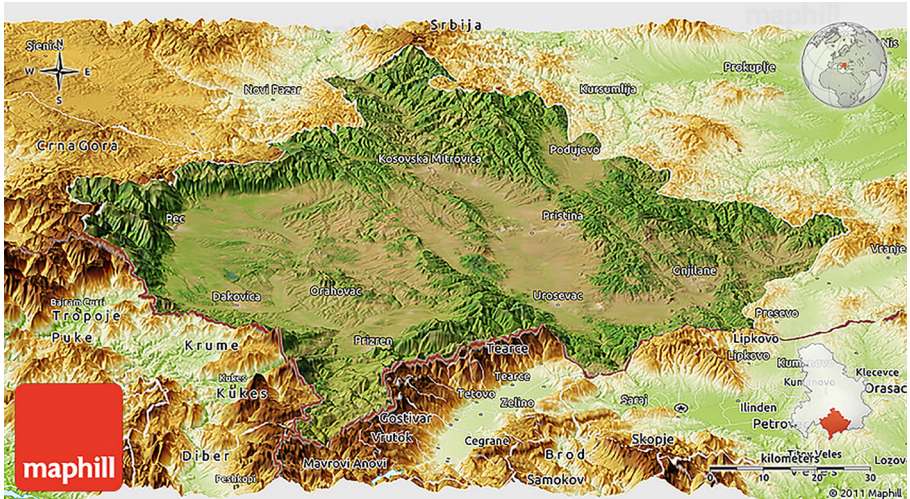
Grænser:

Kosovo grænser op til Albanien (112 kilometer) mod (syd)vest, Montenegro (76 kilometer) mod nordvest, Serbien (366 kilometer) mod nord og øst og Makedonien³ (160 kilometer) mod syd.

Kosovo er omkranset af bjerge og ligger derfor i en 'gryde' i 300-700 meters højde. Fra nord til syd løber en højderyg. Serbere kalder området øst for højderyggen for Kosovo og området vest for højderyggen for Metohija ('klosterland'), og nationalistisk indstillede serbere kalder derfor ofte hele Kosovo for Kosovo-Metohija, forkortet KiM eller Kosmet.

2. Medmindre andet er nævnt, stammer oplysningerne i dette afsnit fra CIA World Factbook. Af praktiske og politiske grunde kan der være usikkerhed om nogle af tallene, så de bør derfor opfattes som omtrentlige. For eksempel blev sidste gyldige folketælling afholdt i 1981. Siden da er der altid nogle af parterne, der har nægtet at medvirke, fordi de frygtede, at det kunne blive en ulempe for deres folkeslag.

3. Makedonien kaldes af mange lande officielt for FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia).

Kosovo ligger i en 'gryde' omkranset af bjerge. Kilde: <http://maps.maphill.com/serbia-and-montenegro/kosovo/panoramic-maps/satellite-map/physical-outside/satellite-panoramic-map-of-kosovo-physical-outside.jpg>.

Etnisk komposition:

Der bor cirka to millioner mennesker i Kosovo, hvoraf cirka 90 procent er kosovoalbaniere og cirka otte procent er kosovoserbere. Der bor formentlig omkring 100.000-130.000 serbere i Kosovo i dag. Mange af dem – muligvis op mod halvdelen – bor syd for Ibarfloden, det vil sige uden for det serbisk dominerede nordlige Kosovo. Der er andre mindretal i Kosovo: romaer ('sigøjnere'), bosniakker (muslimer, der reelt taler samme sprog som serbere, ligesom i Bosnien), tyrkere (efterkommere af Osmannerrigets tyrkere⁴) og goranier (et muslimsk bjergfolk i sydvest, hvis sprog minder om makedonsk).

Økonomiske nøgletal:

En gennemsnitlig Kosovoborger tjener omkring 8.000 dollars (USD) om året, hvormod en gennemsnitsdanske tjener lidt under 50.000 dollars.⁵ Tallet tager ikke

4. Osmannerne og tyrkerne vil i løbet af denne folder blive brugt i flæng om herskerne i Osmannerriget.

5. Målet hedder i fagsprog det købekraftskorrigerede bruttonationalprodukt per indbygger (BNP, PPP).

hensyn til, at der i Kosovo er meget større økonomisk ulighed mellem indbyggerne end i Danmark.

Større byer:

Hovedstaden i Kosovo hedder Pristina. De andre større byer er Prizren i sydvest, Pec/Peja i vest og Mitrovica i nord.

Areal:

Kosovos areal er på 10.887 kvadratkilometer. Til sammenligning er Danmarks cirka 43.000 kvadratkilometer, hvilket betyder, at Kosovo er omtrent lige så stort som Sjælland og Fyn tilsammen.

Serbiens areal er – eksklusive Kosovo – 77.474 kvadratkilometer, og landet har cirka 7,2 millioner indbyggere.

Sprog:

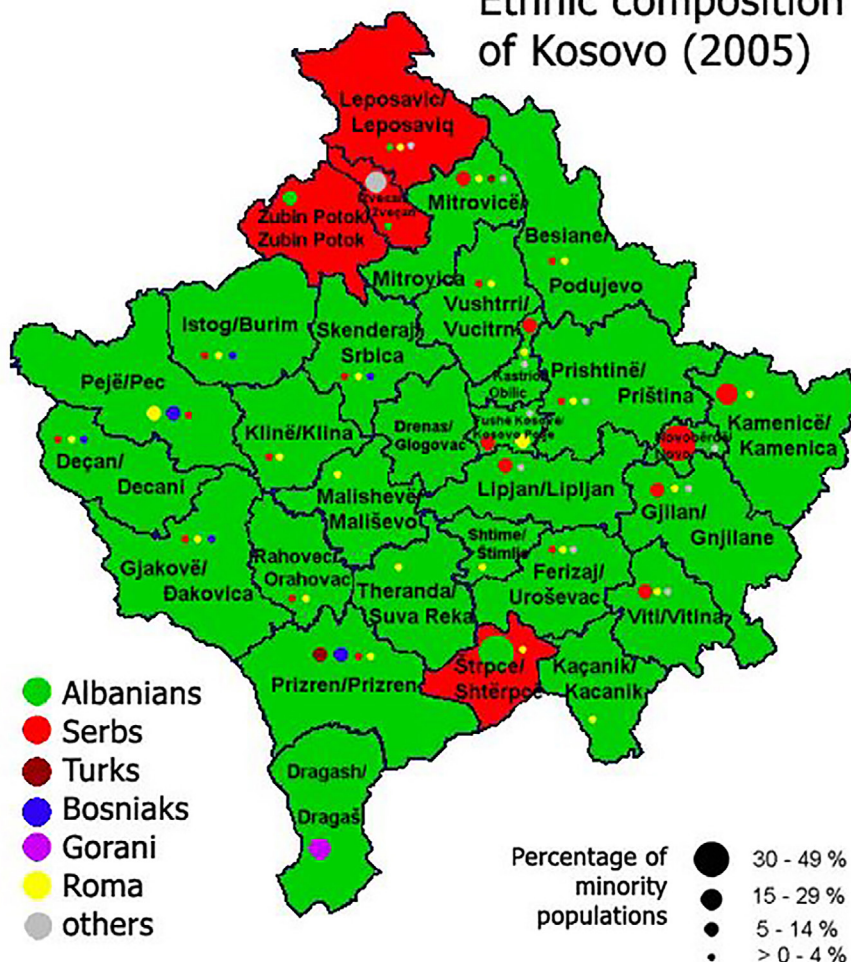
Albansk og serbisk er ligesom dansk et indoeuropæiske sprog. På trods af at serbisk og albansk i princippet har lignende strukturer og nogle låneord fra tyrkisk til fælles, betyder det, at de i praksis er lige så langt fra hinanden som de er fra dansk. Albanere over 40-50 år vil nok kunne tale serbisk, ligesom nogle serbere, der har boet tæt på albanere, kan albansk.

Nogle lokale kan engelsk, andre tysk, fordi de har været gæstearbejdere. Generelt er fremmedsprogkundskaber dog begrænsede. På grund af de to hovedsprog har alle byer to navne, som vist på kortet over den etniske fordeling. Ofte er kun stavemåden forskellig (f.eks. Pristina (S)/Prishtinë (A)), men nogle gange har en by helt forskellige navne på de to sprog (f.eks. Srbica (S)/Skenderaj (A)). Man kan som dansker se forskel på de to sprog ved, at serbisk har konsonanter med modifikationer (f.eks. č, ć, š, đ, ž), mens albansk har flere konsonanter med x efter (f.eks. xh, zh, sh) og ofte har ord, der ender på '-ë'.

Religiøs komposition:

Kosovoserbere er kristent-ortodokse, og de fleste kosovoalbanere er (sunni)muslimer – se mere under religion.

Ethnic composition of Kosovo (2005)

Kort over Kosovos etniske sammensætning. Bemærk, at der for hver by er angivet både det albanske og det serbiske navn (øjensynligt følger rækkefølgen flertallet i hver enkelt by). Kilde: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fb/Kosovo_ethnic_2005.png.

Historie

Kosovo – oprindeligt et serbisk eller et albansk område?

Når serbere og albanere diskuterer, hvis land Kosovo egentlig er, henviser de ofte til, hvem der 'kom først'. Selvom man som dansker kan synes, at det er irrelevant, om folk har været der i for eksempel 1.000 eller 2.000 år, er det godt at have kendskab til den historiske baggrund for konflikten.

Albanere ser sig selv som efterkommere af et oldtidsfolk kaldet illyrerne. Disse har sandsynligvis været til stede i det, der i dag er Albanien, i årtusinder og derfor sandsynligvis også i Kosovo. Serberne indvandrede ligesom de andre sydslaviske folkefærd omkring år 500-700 fra det, der i dag er Hviderusland og Ukraine.

Serberne havde et middelalderrige, mens albanerne levede i stammer og klaner

Kosovo fik historisk betydning for serberne, fordi det serbiske Nemanjadynasti i middelalderen samlede fyrstedømmer i området til et serbisk rige. Selvom riget faktisk blev grundlagt i det, der i dag kaldes Sandžak (også kaldet Raška) nordvest for Kosovo, ser serberne Kosovo som Serbiens hjerte, fordi de byggede en lang række klostre og kirker i Kosovo. Nemanjaerne antog også den ortodokse kristendom som statsreligion, hvorfor den fik stor betydning for serbernes identitet. Serberne deler reelt sprog, men ikke religion med kroater og bosniakker. Middelalderriget, Kosovo og religionen blev igen vigtigt, da Serbien blev selvstændigt i 1800-tallet.

Albanere havde ikke noget middelalderrige, før tyrkerne kom, men levede i stedet for i stammer og klaner. De havde derfor heller ingen statsreligion – nogle var kristent-ortodokse, andre katolikker, og andre igen havde en helt anden tro. Det giver sig også til udslag i, at albanere i dag definerer sig i kraft af deres sprog og ikke har én samlende religion, selvom mange, formentlig de fleste, er muslimer.

Boundaries of Serbia

Serbernes middelalderrige. Som det ses, var det allerede begyndt at gå i opløsning, før slaget på Solsortesletten i 1389. Kilde: https://www.lib.utexas.edu/maps/historical/serbia_boundaries.gif.

Slaget på Solsortesletten og dets betydning for Balkans folk

Slaget på Solsortesletten, som markerer indledningen af tyrkisk herredømme på Balkan, spiller en central rolle for både serbere og albanere, og det er en væsentlig brik i at forstå den rolle, som Kosovo spiller for de to befolkningsgrupper:

Det serbiske rige var allerede begyndt at gå i opløsning på grund af interne spændinger i anden halvdel af 1300-tallet, da osmannerne, det vil sige tyrkerne, ifølge

myten 28. juni 1389 besejrede styrker under ledelse af den serbiske fyrst Lazar⁶ på Solsortesletten (Kosovo Polje på serbisk og Fushë Kosovë på albansk). Ifølge myten fik fyrst Lazar natten før slaget af Gud valget mellem et rige på jorden og et i himlen, hvoraf han valgte det sidste. Serbere ser dette som et tegn på, at de gjorde det rigtige og, som et sidste kristent bolværk, med deres offer forhindrede, at hele Europa blev overrendt af muslimske horder. I myten fortælles blandt andet også, at en serber kaldet Milos Obilić slog den tyrkiske sultan Murad ihjel, hvorimod Vuk Brankovic forrædte serberne. Militærhistorisk set har slaget nok ikke haft den betydning, som det efterfølgende har fået ry for, og tyrkerne underlagde sig da heller ikke med ét slag Balkan – det skete nok snarere gradvist hen over de næste 100 år.

Slaget spiller også en rolle i albanernes selvopfattelse, idet også de deltog i slaget. Som albanerne ser det, var det derfor alle Balkans folk, som kæmpede i fællesskab mod de invaderende tyrkere. Albanerne har da også deres egen folkehelt fra denne tid, nemlig Gjergj Kastrioti, også kendt som Skanderbeg, på albansk Skenderbeu (1405-1468). Da Skanderbegs far, som var en albansk hersker, blev besejret af tyrkerne, tog de hans søn med til Istanbul for at blive trænet som soldat, hvilket var en udbredt skik. Skanderbeg steg i graderne og blev senere som militær leder sendt tilbage til det område, han kom fra, for at fungere som lokal leder under osmannerne. Her gjorde han dog oprør og forsøgte at løsrive området fra Osman-nerriget, men blev til sidst besejret af tyrkerne.

- Man ser ofte navne på folkehelte gå igen i Kosovo. For eksempel hedder Kosovos kulkraftværk Obilić, fordi det ligger i forstaden af samme navn nordvest for Pristina. På albansk hedder samme forstad Kastrioti.

Balkan under tyrkisk herredømme – serberne bliver gradvist marginaliseret

Fra 1400-tallet og de næste mere end 400 år var store dele af Balkan underlagt Det Osmanniske Rige. Her var klasse og status lig med religion. Det betød, at man måtte konvertere til islam, hvis man ville frem i samfundet eller have et officielt embede. Ønskede man derimod at bevare sin religion, var dette også muligt, mod at man til gengæld betalte en ekstra skat, den såkaldte kopskat. For serberne betød det, at de efterhånden blev et marginaliseret bondefolk og en stor del udvandrede fra Kosovo. Serbere, der valgte at konvertere til islam, er nogle af dem, hvis efterkommere vi i dag kalder bosniakker.

6. Man vil ofte se fyrst Lazar omtalt som tsar Lazar, også skrevet czar (engelsk) eller car (serbisk). Tsar er det slaviske ord for kejser/hersker.

Billedet 'Seoba Srba' ('Serbernes vandring'), der er malet af den serbiske kunstner Paja Jovanović i 1800-tallet, afspejler serbernes opfattelse af, at deres udvandring fra Kosovo foregik i store, martyriske folkevandringer. Kilde: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/sr/6/6c/Seoba_Srba.jpg.

At albanerne ikke som serberne havde haft en statsreligion eller egen stat, kan siges at have betydet, at de havde mere fleksibilitet til at konvertere og stige i graderne i Osmannerriget. I hvert fald kan man i dag sagtens være både albaner og muslim – det samme er ikke muligt for serberne.

Osmannerrigets opløsning udløser interetniske konflikter – serberne står bedre rustet til selvstændighed

Da Osmannerriget gik i opløsning i 1800-tallet, gik Serberne forrest i selvstændighedskampen og havde i bagagen en samlende religion og myter om deres middelalderrige. Albanerne derimod havde aldrig haft et samlet land og kom derfor relativt sent med i kapløbet om deres egen stat.

Osmannerriget havde store interne politiske problemer, men stod også svagere og svagere over for europæiske stormagter, hvis militær blev gradvist stærkere i takt med den industrielle revolution. En anden banebrydende europæisk idé var nationalisme og nationalstaten – idéen om, at ét folk skal leve inden for én stat. I Det Osmanniske Rige havde serbere, tyrkere, albanere, grækere, jøder, armeniere og mange andre folkeslag i løbet af århundreder vænnet sig til at leve sammen. Så længe man betalte sin skat, kunne man bevare sin tro og oftest leve uforstyrret.

I takt med at serberne vristede landområder fri fra tyrkisk herredømme, blev idéen om nationalstaten den anvendte model – på baggrund af myter og minder om det serbiske middelalderrige. Det betød, at det nye Serbien først og fremmest var et land for ortodokse kristne, som talte serbisk. De tilbagevendende krige og konflikter betød også, at flere serbere flygtede til de 'befriede' områder i nord, hvorimod andre folk, herunder muslimske albanere, flygtede til de osmanniske områder i syd.

Balkan kaldes ofte for Europas krudttønde, og det er derfor ikke overraskende, at det var her, i Sarajevo (i dag hovedstad i Bosnien-Hercegovina), at 1. Verdenskrig brød ud, da den unge serbiske nationalist Gavrilo Princip skød Østrig-Ungarns arveprins Franz Ferdinand. Efter en krig grundlagde folkene på Vestbalkan det første Jugoslavien, indledningsvist kaldet Serbernes, Kroaternes og Slovenernes Kongerige. Det var overordnet set en dysfunktionel og korrupt stat, hvor serberne forsøgte at dominere de andre folkeslag. Staten gik i opløsning, da Tyskland invaderede i 1941.

Under 2. Verdenskrig støttede de allierede forskellige oprørsgrupper.

Desværre måtte de ofte indse, at grupperne typisk havde mere fokus på at bekrige hindanden, fremfor den tyske besættelsesmagt. Én undtagelse var dog de kommunistiske partisaner under ledelse af Josip 'Broz' Tito. Selvom Tito var halvt kroat og halvt slovene, er det nok en misforståelse at fokusere på hans etniske baggrund, siden hele hans livsprojekt var, at folkene på Vestbalkan skulle leve i 'broderskab og enighed'. Således blev det andet Jugoslavien grundlagt efter 2. Verdenskrig og bestod af de seks delrepublikker **Slovenien, Kroatien, Bosnien-Hercegovina, Montenegro, Serbien og Makedonien**. Vojvodina og Kosovo var en del af delrepublikken Serbien, men fik efterhånden selvstyre.

Jugoslavien under den kolde krig

Jugoslavien lå ikke kun geografisk mellem det kommunistiske Østeuropa og det kapitalistiske Vesteuropa. Udenrigspolitisk brød man allerede i 1949 med Warszawa-pagten, og på fabrikkerne var det arbejderråd, der bestemte – ikke en centralt fastlagt produktionsplan. Økonomisk blev rigdomme omfordelt fra nordvest (Slovenien og Kroatien) til sydøst, herunder det fattigste hjørne, Kosovo. Tito sørgede også for løbende at indføre forfatningsændringer for at skabe ligevægt i landet. Hermed håbede han, at hans livsværk kunne leve videre efter hans død. 1974-forfatningen betød således, at Kosovo fik udbredt selvstyre og i praksis fungerede på linje med de andre delrepublikker ved blandt andet at have roterende præsidentskab med udskiftning hvert ottende år. Kosovo havde dog, modsat de rigtige delrepublikker, ikke formelt ret til at træde ud af unionen. Det blev relevant, da man fra international side skulle tage stilling til, hvilke stater der kunne blive selvstændige efter Jugoslaviens sammenbrud i starten af 1990'erne. I Kosovo betød selvstyret, at det albansksprogede universitet blev et kulturelt centrum for albanere, og at de begyndte at dominere Kosovos institutioner, herunder politiet.

Milošević udnytter Kosovo og nationalisme til at komme til magten

Efter Titos død i 1980 gik der kun et år, før der udbrød oprør i Kosovo. Det startede formentlig med et oprør over maden i kantinen på universitetet i Pristina, men udviklede sig hurtigt til slagord om 'Kosovo – Republik'. Politiet slog hårdt ned, flere hundrede døde, og mange flere blev anholdt.

I 1991 erklærede **Slovenien** sig selvstændigt, og da der stort set kun boede slovenere i landet, trak de jugoslaviske styrker, som var domineret af serbiske officerer, sig ud efter blot 10 dage. Krigen i **Kroatien** varede længere – fra 1991 til 1995. Her havde en række områder med serbisk mindretal erklæret sig selvstændige. Da befolkningsgrupperne i **Bosnien-Hercegovina** levede meget mere blandet, døde flere hundrede tusinder, inden denne krig endte i 1995. Mange serbere mener i dag, at de endte med at trække det korteste strå. Det skete på trods af, at man fra international side i Bosnien arbejdede hårdt for at dele sol og vind lige, da der blev sluttet fred i Dayton, Ohio, i 1995. Makedonien og Montenegro forlod på fredelig vis Jugoslavien i henholdsvis 1991 og 2006.

Milošević og kosovoserberne

Slobodan Milošević var i midten af 1980'erne kendt som en tro kommunist. Da Serbiens kommunistiske partileder i 1986 blev bedt om at komme til Kosovo for at høre på lokale kosovoserberes klager over albanernes dårlige behandling af dem, valgte han derfor at sende Milošević. Hvad han ikke vidste var, at Milošević på for-

hånd havde aftalt med de lokale, at de skulle iscenesætte en slåskamp med politiet. Samtidig havde Milošević aftalt med lederen af statsfjernsynet, at de skulle filme ham, da han trådte ud og fortalte mængden, at "ingen skulle vove at slå på dem". Klippet blev vist utallige gange i fjernsynet og var medvirkende til, at Milošević kom til magten på emnet om serbernes nationale status. Serberne udgjorde dengang omkring halvdelen af befolkningen i Jugoslavien, men var for manges vedkommende spredt rundt omkring i andre stater end Serbien. Milošević fejrede i 1989 på 600-året for slaget på Solsortesletten det, han kaldte for serbernes genrejsning.

Tilbage i Kosovo manglede Milošević blot at få Kosovo til at afgive sin suverænitet, før Serbien igen kunne bestemme dér. Det skete under trusler om magtanvendelse i 1989. Som modsvar erklærede kosovoalbanerne selvstændighed og valgte Ibrahim Rugova til præsident. Rugova opfordrede til fredelig modstand. Det skabte en anspændt stilhed i Kosovo op igennem 1990'erne, hvor politiet patruljerede gaderne i pansrede køretøjer og skudsikre veste, mens albanerne opbyggede et skyggesamfund. Da albanere var blevet fyret fra deres job, indrettede de skoler og lægeklinikker i deres hjem. Mange albanske mænd var blevet arbejdsløse og udvandrede til Vesteuropa. Alt imens kørte Rugova rundt og lod, som om han var præsident i eget land, og lovede, at Vesten nok skulle huske kosovoalbanerne, når de en dag fandt en løsning på de andre krige.

Kosovo – oprør og borgerkrig

Den fredelige modstand, som Ibrahim Rugova havde anført op igennem 1990'erne, mistede gradvist opbakning blandt albanerne. De fik først viljen og siden evnen til at gøre oprør.

Da man i 1995 indgik Daytonaftalen, som skabte fred i Kroatien og Bosnien-Hercegovina, var Kosovo kun nævnt med få, uforpligtende ord. Dermed havde argumentet om væbnet modstand fået vind i sejlene. Midlerne fik kosovoalbanerne, efter at den albanske stat kollapsede på grund af pyramidespil i 1997, og våben begyndte at flyde over grænsen til Kosovo. Oprøret startede sporadisk omkring 1997, men lokale oprørsgrupper begyndte efterhånden at kalde sig Kosovos Befrielseshær.⁷ Det dæmpede ikke gemytterne, at serbiske sikkerhedsstyrker farede meget hårdhændet frem mod albanerne – for eksempel da overhovederne for Jashariklanen skule anholdes i marts 1998 i landsbyen Prekaz i Drenicadalen i det centrale Kosovo. 'Nålestiksoperationen' endte med at tage flere dage og koste 58

7. På albansk Ushtria Çlirimtare e Kosovës (UCK) og på engelsk Kosovo Liberation Army (KLA).

familiemedlemmer livet. I dag fejres de døde hvert år som martyrer under 'Night of fires' – ikke mindst klanens overhoved Adem Jashari, som blandt andet lufthavnen i Pristina er opkaldt efter.

Vesten forsøger at mægle, KFOR rykker ind, og kosovoserbere flygter

Da konflikten i Kosovo begyndte at blusse op, havde man i Vesten stadig en erindring om tøven under krigen i Bosnien. Under USA's ledelse forsøgte man derfor hurtigt at gribe ind og tvinge parterne til forhandlingsbordet. Serberne beskyldte albanerne for at udnytte deres tilbagetrækning til at vinde terræn. Borgerkrigen betød for de fleste kosovoalbanere, at de afviste alt andet end selvstændighed. Derimod ønskede Vesten højst at give Kosovo selvstyre, og at Kosovo skulle forblive et sted for både serbere og albanere.

Efter et sidste forhandlingsforsøg begyndte NATO at bombe Serbien i marts 1999. Det tog 78 dage, før Serbien gav sig. I mellemtiden forsøgte Serbien at presse så mange kosovoalbanere som muligt ud af Kosovo. De serbiske sikkerhedsstyrkers ageren øgede hævnørsten blandt albanere, så da KFOR rykkede ind i sommeren 1999, måtte de ofte dele vejen med serbere på flugt. Der boede omkring 200.000-270.000 serbere i Kosovo frem til krigen – i nogle tilfælde flygtninge fra de andre krige på Balkan. Taler man med serbere i Kosovo i dag, kan man blive mødt med bebrejdelser over, at KFOR ikke gjorde mere for at forhindre fordrivelsen af serbere. Fra KFOR's side var man også fokuseret på at skabe grundlæggende orden, og man forberedte sig på, at Serbien, som dengang stadig var et diktatur ledet af Milošević, kunne rykke ind igen. Nogle gange var det også bare frygt for, hvad der ville ske – snarere end konkrete trusler – der gjorde, at folk valgte at flygte.

Krigen slutter med en midlertidig løsning

Det internationale samfund forsøgte at indrette Kosovo efter FN's Sikkerhedsråds resolution 1244. De væsentligste elementer var her, at Kosovo formelt stadig var en del af Jugoslavien (som Serbien-Montenegro dengang hed), at Kosovo skulle have vidtgående selvstyre, og at der var tale om en midlertidig løsning. Aftalen betød også, at FN kunne rykke ind for gennem sin civile mission **UNMIK (United Nations Mission in Kosovo)** at opbygge politi og andre civile institutioner, samt at NATO kunne lede den militære mission KFOR. Samtidig forsøgte en lang række hjælpeorganisationer at hjælpe samfundet på fode i årene efter krigen.

Mens de internationale organisationer forsøgte at finde ben at stå på, prøvede de lokale at indrette Kosovo efter de nye magtforhold. Nogle tidligere UCK-soldater mente, at tiden var inde til at gøre gamle regnestykker op, og samtidig konsolidere mange af de serbere, der ikke var flygtet, sig i det nordlige Kosovo. Ofte stod

danske soldater imellem dem på Austerlitzbroen over Ibarfloden, der efterhånden kom til at adskille den serbiske bydel i nord og den albanske bydel i syd. Ofte lykkedes det kun i begrænset omfang at få folk til at vende tilbage til områder, hvor de ikke længere var i flertal, og det var også svært at få bugt med de magtforhold, som var blevet etableret, hvor politisk, økonomisk og kriminel magt var blevet blandet sammen på begge sider – også selvom det efterhånden lykkedes at få civile institutioner op at stå, i hvert fald med deltagelse fra albanere. For at holde styr på tidligere UCK-kæmpere etablerede Kosovos internationale myndigheder et civilforsvarskorps kaldet **KPC**.

De fleste serbere nægtede at deltage i disse selvstyreinstitutioner, og man fortsatte med at fungere som en integreret del af Serbien i de såkaldte parallelinstitutioner, som blev betalt af Beograd. Der var også rapporter om, at civilklædt serbisk politi opererede i serbiske områder, selvom nogle af dem efterhånden fik 'bijob' som politifolk i Kosovos nyoprettede politikorps **KPS (Kosovo Police Service)**.⁸

Kosovoalbanerne kræver selvstændighed – ikke bare fred

Selvom kosovoalbanerne i princippet havde alle muligheder for at bestemme over deres eget samfund – med undtagelse af udenrigs- og forsvarspolitikken – var der udbredt utilfredshed i den albanske befolkning. Dette skyldtes også, at de fleste ikke oplevede, at freden havde medført velstand, men snarere stilstand. Mange internationale investorer holdt sig formentlig også fra at investere i et område med status af midlertidigt internationalt protektorat.

Den albanske utilfredshed medførte voldsomme optøjer, da nogle albanske drenge druknede i landsbyen Çabër/Čabra i det nordlige Kosovo i marts 2004. 19 døde, 35 serbiske kirker og omkring 1.000 huse blev brændt ned, og flere tusinde serbere flygtede. Oprøret kom bag på det internationale samfund og blev efterfølgende tolket som et tegn på, at man var nødt til at komme i gang med forhandlinger om Kosovos fremtid, hvis ikke noget lignende skulle gentage sig.

Milošević' fald i 2000 indledte en demokratiseringsproces i Serbien, som medvirkede til, at FN-udsendingen Martti Ahtisaari, som var tidligere finsk præsident, i 2005 kunne indlede forhandlinger om Kosovos fremtid mellem Serbiens ledelse og dens kosovoalbanske modpart. Det var ikke fra FN's side tanken, at det skulle munde ud i selvstændighed, men det stod klart, at det var den model, man i Vesten ønskede, siden præsident Bush udtalte sin støtte til det i 2007. Serbien var også

8. Efter selvstændighedserklæringen i 2008 droppede man s'et, så det nu kun hedder KP.

yderst modvillig over for at indgå i forhandlingerne. Ser man på parternes respektive positioner, kan det næppe undre, at de havde svært ved at nå til enighed: Kosovoalbenerne havde meldt ud, at de ikke ville stille sig tilfredse med mindre end selvstændighed, hvorimod Serbiens holdning var, at man kunne gå med til alt andet end selvstændighed. Ahtisaari skrev på baggrund af forhandlingerne i 2007 en rapport med et forslag til Kosovos indretning, hvor kosovoserberne ville få udstrakte selvstyrelser og også fortsat ville kunne få penge fra Beograd, så længe transaktionerne var åbne. Rapporten selv nævnte ikke ordet 'selvstændighed'. Serbere i Kosovo havde tidligere i det skjulte modtaget penge til de såkaldte parallelinstitutioner. Serbien fordømte i stærke vendinger Ahtisaariplanen, og der er den dag i dag en negativ holdning til den blandt serbere.

17. februar 2008 erklærede Kosovo selvstændighed efter at have koordineret det tæt med sine internationale støtter. Det vil primært sige USA, men også de fleste EU-lande.⁹ Som betingelse for landenes støtte gik Kosovo med til at få international hjælp til at udvikle sit politi-, told- og retsvæsen, og EU sendte en ny politimission kaldet EULEX til landet. Fordi en række stater dog ikke anerkender Kosovos selvstændighed, særligt Serbien, Rusland og Kina, findes de gamle FN-missioner dog stadig, omend de er meget mindre, end de plejede at være.¹⁰

Kosovoserbere i nord ville ikke acceptere Kosovos selvstændighedserklæring

Da kosovoalbenerne erklærede selvstændighed, udløste det ikke kun kraftige reaktioner fra den serbiske regering, men også fra kosovoserberne. Mens de i det sydlige Kosovo ret tidligt indså, at det var nødvendigt at samarbejde med institutionerne i det nu selvstændige Kosovo, stod det anderledes til i de serbiske kommuner nord for Ibarfloden. Her kom det til voldelige sammenstød med flere døde. Der blev smidt håndgranater, og grænseposter mellem det nordlige Kosovo og Serbien blev brændt ned. Officielt skete det, fordi kosovoserberne afviste, at der var en grænse, men det hører muligvis også med til historien, at nogle grupper i det nordlige Kosovo i mange år havde nydt godt af smugling hen over grænsen. I de følgende år var der en del uro i det nordlige Kosovo, og både politisk/diplomatisk og praktisk gav det store problemer, at kosovoserberne i nord og Kosovos regering og dens støtter fra EULEX ikke kunne blive enige om områdets status.

9. De fem EU-lande, der ikke har anerkendt Kosovos selvstændighed, er Cypern, Grækenland, Slovakiet, Ungarn og Spanien. Kosovo var per november 2015 anerkendt af 111 lande. Se en liste på: <http://www.kosovothanksyou.com/>.

10. Det vil sige UNMIK, UNMIKPOL, men også OSCE.

I april 2013 kom der på papiret et gennembrud, da regeringerne i Beograd og Pristina indgik Bruxellesaftalen med hjælp fra EU. Aftalen indeholdt i hovedtræk meget af det samme, som der havde stået i Ahtisaariaftalen – at kosovoserberne selv kunne afgøre deres interne forhold, så længe de samarbejdede med institutionerne i Pristina. Aftalen betød ikke, at Serbien officielt anerkendte Kosovo som selvstændigt land, men forpligtede parterne på at samarbejde på trods af deres forskelligheder. Serbien og Kosovo var begge gået med til aftalen, fordi EU havde gjort det klart, at ingen af dem kunne se frem til medlemskab af EU, før de havde fundet en måde at samarbejde på. Aftalen blev på daværende tidspunkt rost som et stort fremskridt i forhandlingerne mellem parterne, og selvom den har gjort det lettere for parterne at samarbejde, er der stadig problemer, fordi de ikke har implementeret den fuldt ud.

De forskellige politiske grupperinger blandt albanerne har ofte svært ved at nå til enighed, og korruption, organiseret kriminalitet og økonomisk udvikling er stadig et væsentligt problem for alle etniciteter. De økonomiske problemer er blevet værre efter krisen, og særligt i de senere år har mange kosovoalbanere forsøgt at flygte til Vesteuropa for at få et bedre liv. Som regel bliver deres ansøgninger dog hurtigt afvist, fordi de ikke vurderes at være forfulgte i deres hjemland.

Samlet set står Kosovo i dag stadig over for mange udfordringer – både på grund af konflikten mellem serbere og albanere, og fordi det stadig er et udviklingsland.

Vigtige historiske begivenheder

Tidspunkt	Begivenhed
300-600 e.Kr.	Slaviske folk, herunder serbernes forfædre, indvandrede til Balkan. Albanerne nedstammer sandsynligvis fra illyrerne, som var på Balkan før. Det er uvist, hvem der var i Kosovo først.
1200-1400	Et serbisk middelalderrige blev etableret under Nemanjadynastiet, men det prægedes til sidst af interne magtkampe. De antog den kristent-ortodokse tro og grundlagde klostre og kirker i Kosovo, som serbere i dag ser som rigets hjerte. Albanere levede endnu i klaner og havde ingen samlende religion.
28. juni 1389	Den serbiske fyrst Lazar samlede folk fra Balkan til at kæmpe mod osmannerne (tyrkerne) på Solsortesletten i Kosovo, men tabte slaget. Balkan blev gradvist underlagt Osmannerriget over de næste cirka 100 år.
Ca. 1400-1900	Kosovo var en del af Osmannerriget. Folk boede blandet. Albanere kunne konvertere – og dermed få mulighed for at opnå en bedre position i samfundet – uden at miste deres identitet. Serbere, der ville bibeholde deres kristne tro, kunne for det meste leve i fred, men blev gradvist et marginaliseret bondefolk.
1800-tallet	Osmannerriget mistede gradvist fodfæste på Balkan. Serbien fik selvstyre.
1878	Serbien blev selvstændigt og dannedes som serbisk nationalstat, det vil sige først og fremmest en stat for serbere. En række albanske intellektuelle mødtes i Prizren i Kosovo for at grundlægge 'Prizrenligaen' – en bevægelse for et selvstændigt Albanien.
1912-1913	Den Første Balkankrig udkæmpedes.
1913	Den Anden Balkankrig udkæmpedes – Bulgarien blev mindre, og Albanien blev grundlagt, men bestod kun af to tredjedele af de områder, hvor der boede albanere.
1912, 1918	Kosovo blev atter serbisk.
1920-1940	Det første Jugoslavien blev grundlagt. I 1920'erne forsøgte serbere at få flere serbere til at bosætte sig i Kosovo.

KULTURFORSTÅELSE - KOSOVO

1945	Tito grundlagde det andet Jugoslavien – enighed og broderskab var mottoet, og nationalisme bandlyst.
1974	Tito indførte en ny forfatning, hvor Kosovo på de fleste punkter havde samme status som de andre delrepublikker i Jugoslavien. Pristina blev i regionen et centrum for albansk kultur.
1981	Der udbrød oprør i Kosovo, som blev slået hårdhændet ned. Det er uklart, om demonstranterne ønskede mere selvstyre eller selvstændighed.
1986	Slobodan Milošević udnyttede utilfredshed blandt kosovoserbere til at vinde den politiske magt i Serbien. Hans forsøg på at vinde magten i hele Jugoslavien startede en kædereaktion, som efterhånden fik andre delrepublikker såsom Kroatien, Slovenien og Bosnien-Hercegovina til at forlange selvstændighed.
28. juni 1989	Milošević samlede en million serbere på Solsortesletten for at markere 600-året for slaget og for at fejre serbernes genrejsning.
1989	Milošević pressede Kosovo til at afgive sit selvstyre. Folk i offentlige embeder blev fyret. Kosovoalbanerne reagerede under ledelse af Ibrahim Rugova med fredelig modstand. De oprettede sundhedsklinikker og skoler i hjemmene.
1991-1995	Slovenien erklærede selvstændighed. Jugoslaviske forbundstropper trak sig tilbage efter 10 dage. Kroatien erklærede ligeledes selvstændighed, og det samme gjorde serbiske områder. FN lagde sig imellem parterne.
1992	Bosnien erklærede selvstændighed, og hundrede tusinder døde de næste tre år.
1995	Krigene i Kroatien og Bosnien sluttede med Daytonfredsaftalen. Om Kosovo indeholdt aftalen kun nogle få hensigtserklæringer.
1997	Albanien brød sammen, og våben kom i omløb i Kosovo. Et oprør begyndte. Oprørsgrupper kaldte sig UCK (Kosovos Befrielseshær).
1999	Efter et sidste fejlslagent mæglingsforsøg begyndte NATO at bombe Serbien, som overgav sig efter 78 dage. Under bombningerne fordrev serbiske sikkerhedsstyrker en stor del af Kosovos albanske befolkning.

17. marts 2004	Der udbrød oprør i Kosovo, efter at tre albanske drenge var druknet i det nordlige Kosovo. 19 døde, omkring 35 serbiske kirker og 1.000 huse blev brændt ned, og tusinder af serbere flygtede. Vesten tolkede det som et tegn på, at der ikke ville blive rigtig fred i Kosovo, før områdets status var afklaret. FN indledte forhandlinger mellem Serbien og Kosovo.
17. februar 2008	Kosovo erklærede selvstændighed efter koordination med sine vestlige støtter. Kosovoalbanere jublede, men serbere i det nordlige Kosovo demonstrerede, nogle voldeligt. Serbere i det nordlige Kosovo brændte grænseposter af. Serbere i det sydlige Kosovo affandt sig i højere grad med situationen.
17. marts 2008	Serbere i det nordlige Kosovo angreb retsbygningen i Mitrovica Nord.
2011-2012	Serbien og Kosovo indgik en række tekniske aftaler for at normalisere situationen i det nordlige Kosovo, men med blandet held. Kosovos institutioner og EU-politimissionen EULEX havde svært ved at operere i nord. Kun KFOR havde frihed til at operere i området.
April 2013	Serbiens og Kosovos premierministre underskrev i Bruxelles med EU's hjælp en aftale om at samarbejde på en række punkter.

Lokale magtforhold i Kosovo

Kosovos officielle politiske system

Kosovo har et parlament bestående af 120 medlemmer, hvor 20 af pladserne er reserveret til mindretal, heraf 10 til serbere. Kosovos premierminister er landets reelle politiske leder, idet præsidentposten i overvejende grad er ceremoniel.

Følgende blev de største partier ved parlamentsvalget i 2014:

Navn	Antal mandater i 2014	Leder/andre ledende figurer	Bemærkninger
PDK	37	Hashim Thaci	Hashim Thaci var før og under krigen UCK's politiske ansigt. PDK voksede frem som den politiske arvtager for UCK.
LDK	30	Isa Mustafa	LDK udspringer fra den bevægelse, der førte fredelig modstand i 1990'erne. Partiet blev ledet af tidligere leder Ibrahim Rugova frem til hans død i 2006.
Vetëvendosje	16	Albin Kurti	Betyder 'selvbestemmelse'. Parti blev grundlagt på baggrund af en protestbevægelse af samme navn, som er meget skeptisk over for indrømmelser til Serbien.
AAK	11	Ramush Haradinaj	Haradinaj har sin magtbase i det vestlige Kosovo og var også aktiv som oprørsleder under krigen.
Den serbiske liste	9	Branimir Stojanovic	Repræsenterer serbere i Kosovos etablerede strukturer. Kan dermed stå i modsætningsforhold til de serbere, der modsætter sig samarbejde med Pristina.
NISMA	6	Fatmir Limaj	Udspringer af PDK.

Før landet blev selvstændigt, hed Kosovos politiske institutioner (Institutions of Kosovo, IoK) Provisional Institutions of Self-Government (PISG). De var blevet dannet med hjælp fra UNMIK.

De serbiske parallelstrukturer

I serbiske områder eksisterede der i årene efter krigen en række institutioner, som ikke havde forbindelse til Pristina, men som i stedet for hørte under den serbiske stat – såsom kommuner, sundhedsklinikker, retsvæsen og i nogen grad også politi. Disse serbiske parallelinstitutioner ignorerede dermed de officielle selvstyreinstitutioner (PISG), som FN forsøgte at opbygge. Nogle gange samarbejdede de dog med dem. Kosovos regering og EULEX havde i årene efter krigen vanskeligt ved at operere i det nordlige Kosovo, men flere af parallelinstitutionerne er begyndt at samarbejde efter aftalerne mellem Serbien og Kosovo, særligt Bruxellesaftalen fra 2013.¹¹

Klaner og familierelationer

Kosovos omskiftelige historie betyder, at de etablerede statsinstitutioner ikke spiller samme stærke rolle i folks liv og bevidsthed, som det er tilfældet i Danmark. Er man for eksempel arbejdsløs – hvilket officielt gælder 30 procent af befolkningen i Kosovo – eller bliver man syg, er man i højere grad afhængig af sin familie. Man kan derfor også opleve, at folks loyalitet i højere grad ligger hos deres familie eller klan end hos statsinstitutionerne.

Blandt kosovoalbaniere spiller klanstrukturer stadig en rolle. Der har i Kosovo traditionelt hersket sædvaneret kaldet 'kanun', som havde regler om alt fra beskyttelse af ens gæster med ens liv til regler for ære og hævn. Det førte blandt andet til, at klanfejder blussede op igen i 1990'erne i Kosovo, da de statslige magtstrukturer ikke længere interesserede sig for interne albanske uenigheder. Klanfejder er også grunden til, at albanske huse på landet traditionelt har været omkranset af høje mure (ligesom 'compounds' i Afghanistan). Partierne i Kosovo lagde sig til at starte med op ad klanstrukturerne, idet de tre største partier blev ledet af de tre største klaner – **PDK af Thaciklanan, LDK af Rugovaklanan og AAK af Haradinajklanen**. Det ser ud til, at det etablerede politiske system med tiden i højere grad bliver frigjort af klanforhold, i takt med at andre politiske bevægelser kommer i parlamentet (såsom Vetëvendosje), og unge flytter ind til byerne.

Selvom der ikke blandt serbere findes deciderede klaner, vil man opleve, at familieforhold også her spiller en større rolle end i Danmark. Det er blandt andet afspejlet i et detaljeret ordforråd for forskellige familiemedlemmer. Ikke mindst i mindre byer vil man opleve, at 'alle kender alle'.

11. For en detaljeret gennemgang af status for implementeringen af aftalerne, se <http://www.balkaninsight.com/en/file/show/BIG%20DEAL%20FINAL%20ENG.pdf>.

Som følge af Kosovos ringe økonomiske udvikling, uroen i området og udvandring er der siden 1990'erne opstået en del organiserede kriminalitetsnetværk, som beskæftiger sig med organiseret kriminalitet. Ifølge internationale rapporter følger disse netværk ikke sjældent etablerede familie- og klanstrukturer.¹²

Uniformerede myndigheder i Kosovo

EULEX	Retsstatsmission udsendt af EU. Støtter Kosovo inden for politi-, told- og retsområdet.	
KFOR	Kosovo Force, NATO ledet styrke, som Danmark bidrager til. Har siden 1999 udgjort den internationale militære tilstedeværelse i Kosovo. Bestod i starten af over 50.000 soldater, men per oktober 2015 af kun cirka 4.700 soldater. ¹³	
KFS	Kosovo Security Force. Kosovos forsvar. Er begrænset i størrelse på grund af Kosovos internationale forpligtelser.	
KP	Kosovo Police. Hed før selvstændigheden i 2008 Kosovo Police Service (KPS). Opbygget med hjælp fra først UNMIK og siden 2008 fra EULEX.	
KPC	Kosovo Protection Corps. På albansk TMK (Trupat e mbrojtjes së kosovës). Eksisterede, indtil Kosovo blev selvstændigt. Et civilforsvarskorps, det vil sige svarende til Beredskabsstyrelsen, som blev oprettet af KFOR efter krigen for at holde sammen på tidligere medlemmer af UÇK.	

12. For en indføring i dette fra 2008, som også henviser til internationale rapporter, se denne artikel: <http://www.spiegel.de/international/world/confusion-and-corruption-in-kosovo-the-slow-birth-of-a-nation-a-549441.html> .

13. http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm

MUP	Ministarstvo Unutrašnjih Poslova. Politi i Serbien. Siges i perioden efter krigen at have fortsat med at operere i serbisk dominerede områder i Kosovo. Blev fra midten af 2013 inkorporeret i KP.	
OSCE	Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa. Har været til stede i Kosovo siden 1999 for at støtte udviklingen af menneskerettigheder, offentlige institutioner og civilsamfund som en komponent af UNMIK.	
Serbiske civilforsvarsstyrker	En sammenslutning af serbere, primært i nord, som officielt stod for civilforsvarsopgaver, men som også har fungeret som samlende mekanisme for serbiske protester. Skulle have været nedlagt, men findes ved udgangen af 2015 øjensynligt stadig i det nordlige Kosovo. ¹⁴	
UÇK	Ushtria Clirimtarë e Kosovës (albansk) betyder Kosovos Befrielseshær. Navnet for den oprørsbevægelse, som kæmpede mod serberne før og efter krigen. På engelsk KLA (Kosovo Liberation Army).	
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo. Havde fra 1999 til opgave at opbygge Kosovos myndigheder. Skulle efter Vestens og Kosovos hensigt have været nedlagt i forbindelse med selvstændighedserklæringen, men findes stadig, fordi nogle lande ikke anerkender Kosovos selvstændighed.	
UNMIKPOL (historisk)	UNMIK Police. Stod under UNMIK for at opbygge KPS (siden kaldet KP).	

14. http://www.bezbednost.org/upload/document/the_future_of_civil_protection_in_north_kosovo.pdf; <http://www.balkaninsight.com/en/article/north-kosovo-civilna-zastita-to-be-dissembled-2>; <http://www.balkaninsight.com/en/file/show/BIG%20DEAL%20FINAL%20ENG.pdf>

Sociale normer

Ære og køn

Ære er både blandt serbere, men ikke mindst albanere et vigtigere begreb end i Danmark. I praksis betyder det, at man som dansker skal være særlig opmærksom på at udvise formel respekt over for folk. Er man for eksempel på besøg hos en familie, er det typisk den ældste mand, der er familiens overhoved.

For så vidt angår køn, er både det serbiske og albanske samfund mandsdominerede, omend der sker forandringer. Blandt albanere kan man opleve en væsentlig forskel mellem land og by, idet man på landet vil blive henvist til at tale med mændene, mens man inde i byerne vil se kvinder gå klædt som i Vesteuropa. Blandt serbere vil man ofte i lige så høj grad komme i kontakt med begge køn, men man vil i højere grad end i Danmark opleve traditionelle værdier i familier og parforhold.

Gæstfrihed, besøg og møder

Både albanere og serbere er meget gæstfrie. Hvis lokale udviser gæstfrihed ved at invitere én hjem til sig, bør man tage en lille gave med som tegn på, at man sætter pris på gæstfriheden. Man bør også tage skoene af, når man går ind i et hjem. Skal man kun inden for i et hjem i kort tid, kan man for eksempel medbringe overtrækspose til sine støvler.

Alkohol og tyrkisk kaffe

Alle folkeslag i Kosovo drikker tyrkisk kaffe, hvor kaffegrumset bundfælder sig (man skal altså ikke 'bunde'). Den kommer i tre udgaver: 'sød' med meget sukker, 'mellem' med lidt sukker og 'sur' uden sukker.

Albanere, herunder muslimer, drikker nogle gange alkohol, men typisk med måde. Serbere har ofte et noget større alkoholforbrug, særligt af rakija, som er samlebegrebet for frugtbrændevin (sljivovica betyder blommebrændevin). Hvis man over længere tid opbygger et nært personligt samarbejdsforhold til en serber, vil det ofte involvere rakija. Dette er sammenligneligt med, men mere udtalt, end når danskere efter et stykke tid 'tager en øl' sammen. Det er ikke usædvanligt at blive budt på rakija til et møde, selvom det foregår om formiddagen.

Neutralitet og respekt

Det er vigtigt, at man som repræsentant for KFOR og det danske forsvar udviser respekt for de lokale parter og forholder sig neutralt i forhold til lokale forhold, ikke mindst deres konflikt. Det betyder, at man bør passe på ikke at tage side – eksempelvis hvis lokale forsøger at inddrage én i deres. Det kan ofte være en god idé her som KFOR-soldat i sit svar at forholde sig positivt og fremadskuende ved

for eksempel at påpege vigtigheden af, at alle folk og religioner i Kosovo bør kunne leve i fred og sikkerhed.

I den forbindelse bør man også undgå at bruge de lokales håndtegn – for eksempel tre fingre, som er et serbisk tegn, eller to fingre for 'victory', som albanere kan finde på at bruge. Når albanske mænd hilser, tager de sig ofte til brystet med venstre hånd, samtidig med at de giver hånd. Det er ikke noget nationalistisk tegn, men bruges dog ikke af serbere. Det vil af albanere blive opfattet respektfuldt, hvis man som dansker spejler dette, men kan af serbere opfattes, som om man stiller sig på albanernes side.

Religion

Serbisk-ortodoks kristendom

Serbere er ligesom grækere og russere kristent-ortodokse. Da det har været Serbiens nationalreligion siden middelalderen, er den identitetsbærende, det vil sige et af de træk, der definerer det at være serber.

Den ortodokse kirke bruger en kalender, der er cirka 14 dage efter den, vi bruger.¹⁵ Julen ligger for eksempel i starten af januar. En anden vigtig højtid, som er vigtig for serbere, er slava, der er en årlig fest knyttet til den helgen, familien har.

Islam og albanere

De fleste albanere i Kosovo er muslimer. Islam spiller dog ikke samme rolle for albanere, som den spiller for serbere, idet albanere aldrig har haft en statsreligion, men derimod har sproget som definerende fællestræk for, hvad det vil sige at være albaner. Således er et betydeligt antal albanere katolikker eller kristent-ortodokse.

I kølvandet på krigen er flere kosovoalbanere dog begyndt at gå mere op i islam som en del af deres identitet. Kosovos muslimer har traditionelt tilhørt flere forskellige, men ofte mere frisisindede retninger inden for islam.¹⁶ Siden krigen er der dog

15. Det skyldes, at den ortodokse kirke stadig bruger den julianske kalender, hvorimod man i for eksempel Danmark siden år 1700 har brugt den gregorianske, som er mere præcis med hensyn til skudår.

16. The International Crisis Group udgav i 2001 en meget informativ rapport om religioner i Kosovo, som stadig er brugbar: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/105-religion-in-kosovo.aspx>; se også <http://www.interfaithkosovo.org/news/582/bajram-in-kosovo-sunni-shia-sufi-celebrating-similarly/?lang=En> angående Bajram, hvor de forskellige muslimske retninger i Kosovo også omtales.

blevet bygget flere moskéer og uddannet flere imamer blandt folk fra Mellemøsten, særligt Saudi-Arabien, der bekender sig til den konservative muslimske trosretning wahhabisme. Det har muligvis været en medvirkende årsag til, at Kosovo ifølge flere medierapporter fra 2015 er blevet et aktivt rekrutteringsområde for radikale Syrienskrigere. Andre årsager er sandsynligvis arbejdsløshed og manglende fremtidsudsigter i Kosovo.¹⁷

Muslimer på Balkan fejrer to højtider, som begge kaldes Bajram (Ramadan Bajram/Uraza Bajram) for at markere, at ramadanen er slut, og Kurban Bajram to måneder og 10 dage efter, som markerer profetens Ibrahims villighed til at ofre sin søn Ismail til Gud.¹⁸

Forbindelser til Danmark

Man kan i Kosovo sagtens komme ud for, at folk forstår eller taler dansk – typisk, fordi de har boet i Danmark i en periode, men nogle gang også, fordi folk har arbejdet for danskere i Kosovo. Man må derfor forberede sig på muligheden for, at folk omkring én forstår dansk, og at mange kan have kendskab til danskere og forhold i Danmark – for eksempel hvad angår indvandring og religion.

Ifølge Danmarks Statistik boede der i 2015 cirka 3.000 mennesker i Danmark med oprindelse i Kosovo. Det reelle tal kan være højere. Herudover bor der i Danmark også albanere fra andre områder og serbere fra Serbien, Kroatien og Bosnien-Hercegovina. Det samme er tilfældet i andre skandinaviske og vesteuropæiske lande.

17. Se <http://www.balkaninsight.com/en/article/islamic-extremism-a-foreign-import-in-kosovo-says-report>

18. Ramadan Bajram hedder på arabisk Eid-UI-Fitr ('Festivalen, hvor fasten brydes') og kaldes også 'Store Bajram' i Kosovo, mens Kurban Bajram på arabisk hedder Eid ul-Adha eller Eid-UI-Zuha ('Offerfesten'). Den kaldes i Kosovo også 'Lille Bajram'.

Nyttige links

KFOR's struktur og opgaver:

NATO: <http://www.aco.nato.int/kfor>

Forsvaret:

<http://forsvaret.dk/HST/International%20Info/KFOR/Pages/default.aspx>

<http://forsvaret.dk/HST/Nyt%20og%20Presse/KFOR/Pages/KFOR.aspx>

Bøger:

Fledelius, K. (1999): *Jugoslaviens sygdom og død*.

Fledelius, Karsten (2000): *Fra Golfen til Kosovo*.

Hækkerup, Hans (2002): *Kosovos mange ansigter*.

Judah, Tim (2008): *Kosovo – What Everyone Needs to Know*.

King, Iain m.fl. (2006): *Peace at any price. (!)*

Malcolm, Noel (2000): *Kosovo – A Short History. (!)*

(! – svær eller meget specific)

Nyheder om Kosovo på engelsk:

Balkan Insight: <http://www.balkaninsight.com/en/page/kosovo-home>

Radio Free Europe/Radio Liberty: http://www.rferl.org/section/see_kosovo/168.html

Dokumentarfilm (tilgængelige på YouTube):

BBC: The Death of Yugoslavia.

Kosovo – The Valley (om krigen).

BBC: The Fall of Milosevic.

[illegible]

Institut for Sprog og Kultur

Forsvarsakademiet
Svanemøllens Kaserne
Ryvangs Allé 1 • 2100 København Ø.
Tlf.: 7281 7000 • www.fak.dk